

פרק הזורק

[צו, א] הזורק מרשות היחיד כו'. השתא מהדר תנא לשנות בסידרו הראשון דקמירינן בהוצאה בהמוציא,¹ והמצניע מיירי כולה בהוצאה, והשתא חוזר על סדרו, דזריקה תולדה דהוצאה היא. והקשה מורי, אם כן אמאי הפסיק בהמצניע² לשנות התולש³ ציפורניו זו בזו דלא שייך בההוא פירקא כלל.⁴ וי"ל דמשום דאיירי לעיל מיניה⁵ בהוצאה כלאחר יד תנא נמי מילי דכלאחר יד נינהו כגון תולש ציפורניו זו בזו,⁶ (להא) [והא] דהמתין כולי האי בין הוצאה כלאחר יד לתולש כלאחר יד,⁷ משום דהוצאה (כבר) [דככר] היא שייכא טפי גבי הוצאה כלאחר יד כי הוציאו שנים דלא הויא

אוצר החכמה

הוצאה גמורה אלא כלאחר יד,⁸ ואחר כך דאיירי בפטור דמוציא ככר מסיק תו במילי דככר⁹ דכי הוציא ממנו פחות מכשיעור כו', ואחר שנה¹⁰ המוציא את המת משום דתנא טפילות של כלי, (ואיירי) [ואיירי] דאיירינן במת איירינן בכזית דמת, ותו בכזית דנבילה ובמת¹¹ דשרץ, ואחר כך תנא הני תרתי דדמו אהדדי,¹² דמההוא טעמא דפטורי רבנן בתולש¹³ משום דהוי תולש כלאחר יד [פטר רבי שמעון]¹⁴ תולש מעציץ (נקוד') [נקוב], דרבי שמעון פטר ליה נמי משום דלאו תולש גמור הוא.¹⁵ מ"ר.

הערות וביאורים

הערות

לרשות הרבים וכו' (מ"ה; צב, ב) ובמשנת המוציא אוכלין (מ"ו; צג, ב). ולא העיר רבינו ממשנה ד (צב, ב): 'המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו' וכו', כיון שמיירי בעלתה בידו הוצאה לא רגילה.⁸ ומה ששנתה המשנה בתחילה: 'המוציא ככר לרשות הרבים חייב', הוא בשביל ההמשך: 'הוציאוהו שנים פטורין' וכו'.⁹ במשנה ו (צג, ב).¹⁰ במשנה שם.¹¹ צ"ל: 'בכזית מן המת וכזית דשרץ'.¹² רוצה לומר, המשנה דתולש צפרניו והמשנה דתולש מעציץ.¹³ בנוטל צפרניו זו בזו.¹⁴ כך נראה להשלים.¹⁵ לעיל צה, א. ואע"פ שביארו בגמ' טעמו של ר' שמעון הפוסט בעציץ בין שהוא נקוב ובין שאינו נקוב שהוא משום שמאחר שאין העציץ מחובר לקרקע אף כשהוא נקוב כתלוש דמי, והנוטל צפרניו זו בזו תולש גמור הוא אלא שעושה את המלאכה כלאחר ידו, מ"מ קשר ענייני יש ביניהם מצד שאין המלאכות נעשות כדרך הרגילה, זה מפני שקוצר קצירה שאינה בדרך הרגילה וזה מפני שנוטל צפרניו כלאחר ידו, ומשום כך סידרן התנא בסמוך זו לזו. ועיין בשו"ת הרא"ש

1. בהמוציא יין (פרק שמיני). 2. פרק עשירי מ"ו; לעיל צד, ב. 3. בכל הנוסחאות הגירסא היא: 'הנוטל צפרניו'. 4. וכן כל אותן הבבות השנויות באותה משנה אינן קשורות במשניות שקדמו להן הדנות בדיני הוצאה, והיא חוצצת בינן ובין פרק הזורק. וכן עמדו על קושיא זו בעל מלאכת שלמה ובעל הון עשיר לעיל פ"י מ"ו, ובהגהות וחיידושי הרש"ש על הגמ' לעיל שם. 5. פ"י מ"ג; לעיל צב, א. 6. רוצה לומר, מפני ששנה כמה ענייני הוצאה שאינן כדרך המוציאין, שנה אחריהן מלאכות הנעשות שלא כדרך הרגילה, כגון הנוטל ציפורניו זו בזו או בשניו, וכן התולש שערו ושפמו וזקנו. ושאר המלאכות שנשנו באותה משנה: הגודלת והכוחלת והפוסקת, יש לומר שנזכרו דרך אגב בכלל המלאכות השייכות לתיקוני הגוף; או משום שהקשר בינן ובין המלאכות שמשמן חייבין עליהן הוא בהשוואה על דרך ההרחבה, ומצד שם המלאכה אינן כדרך. 7. היינו למה לא שנה משנת הנוטל צפרניו (מ"ז) מיד לאחר המשנה של הוצאה כלאחר ידו (מ"ג), אלא הפסיק ביניהם במשנת המוציא ככר

קמפיק מה לי הוצאה מה לי הכנסה, הכא נמי במתניתין דהזורק²² דקתני בשתי גזוזטרא[ות] זו כנגד זו דאחד הזורק ואחד המושיט פטור, ובדיוטא אחת קתני דמושיט חייב, אמאי לא נימא סברא היא מה לי ב' דיוטאות מה לי דיוטא אחת. כל זה פירשתי לעיל בבמ'ה טומנין. מ"ר. והכא רמזתים כי העיקר בכאן.

ויצו משה ויעבירו קול במחנה, משה היכן הוה יתיב כו'. כולה הך סוגיא לא גריס בירושלמי²³, אלא הכי דריש ליה מדכתיב²⁴

[צו, ב] הוצאה גופה היכא כתיבא. כבר פירש[תי] בבמ'ה טומנין¹⁶ אמאי בעי גבי הוצאה קרא טפי משאר מלאכות, ואמאי לא נפקא מהיכא דנפקי אחרנייתא¹⁷. ותו דקבעי לקמן¹⁸ אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן, אמאי בעי בהך תולדה טפי מתולדה אחרות, וכי מנא לן מאן דכניף מלחא ממלחתא דחייב משום מעמר¹⁹, וכי מנא לן הא לא כתיבא ואפילו במשכן לא הואי, אלא בעל כרחין מסברא אמרינן דהך הוה תולדא, הכא נמי נימא הכי. ותו מדאמרינן לקמן²¹ מכדי סברא היא דמרשות לרשות

הערות וביאורים

הבבלי 'וממאי דבשבת קאי' ולא התשובה שלמדים מגזירה שווה 'העברה' 'העברה' שביום האסור במלאכה בשבת נצטוו שלא להביא נדבה למלאכת המשכן, והיינו משום איסור מלאכה. שהירושלמי גורס השאלה והלימוד בענין אחר. ולהלן יבאר רבינו היאך דורש הירושלמי. ועיין בתוס' ובתוס' הרא"ש שכתבו שר"ח (נדפס בדף צז, ב) לא גרס 'וממאי דבשבת קאי' עד 'אשכחן הוצאה', שאפילו בחול קאי מוכח שהוצאה מלאכה היא דהא רחמנא קרייה מלאכה ('אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש'), עי"ב. והרשב"א והריטב"א כתבו כמו"כ בשם רב האי גאון שאינו גורס קטע זה ואמר שטעותא הוא, ומעיקרא לא נסתפק התלמוד אלא מנין לנו שהיא מלאכה (והוא גורס: 'הוצאה מנלן דהוה מלאכה'. בדומה לנוסח השאלה בירושלמי), ומהדרינן משום דכתיב אל יעשו ויכלא העם מהביא, דאלמא הבאה דהיינו הוצאה קרויה מלאכה. ודברי רב האי גאון הובאו גם במ"מ פ"ב מהל' שבת ה"ת, וכתב שזוהי גם דעת הרמב"ם. ובדרך זו הרי סוגיית הבבלי מתאימה לגמרי לירושלמי. וגם התוס' כתבו שכן דורש בירושלמי כפי שפירשו דברי הבבלי שמביא ראיה מהכתוב דקרי להוצאה מלאכה. ולדרכו של רבינו בפירוש הסוגיא הירושלמית, אין דרך להתאימה לסוגיית הבבלי, אלא עלינו לומר שסוגיות חלוקות הן, וכפי שמסיק שבמקומות רבים פליג הירושלמי אתלמוד דידן, וזו אחת מהן. 24. שמות לו. ו.

כלל ב סי' ד שכתב הטעם בעציץ שאינו נקוב שחשוב כתלוש לפי שאין הדרך לזרוע בו, ולפיכך חידש שאם מילא את גגו עפר זרע שם חשיב כעציץ נקוב, שאזי הוא זרע כדרך זריעה, וכתב שאפילו ר' שמעון מודה בכה"ג שחייב, ומכאן נראה שנקט לפרש טעמו של ר' שמעון שהוא משום שסובר אף בעציץ נקוב אין זו דרך זריעה. ובדרך זו יתכן לפרש גם כוונת רבינו, אלא שרחוק הוא להעמיס בכוונתו סברא מחודשת שאין לה רמז בלשונו. יש לציין שהפרשנים החדשים כיוונו לדברי רבינו. 16. לעיל מט, ב ד"ה ואתם לא תוציאו (כרך א עמ' תרצט). 17. וכן דנו בזה שאר חכמי התוספות (התוס' שלפנינו ותוס' הרא"ש כאן ד"ה הוצאה, והתוס' ותוס' הרא"ש לעיל ב, א ד"ה פשט) ושאר ראשונים (רשב"א, ריטב"א, ועוד) כאן ולעיל שם. ועיין בספרנו לעיל שם במצויין בהערות. 18. היינו: לפנינו. בהמשך הסוגיא. 19. צ"ל: 'מתולדות אחרות', או: 'מתולדה אחרת'. 20. לעיל עג, ב. 21. בהמשך הסוגיא. 22. לעיל עמוד א. 23. בתחילת המסכת, פ"א ה"א (ב ע"ב). וז"ל הירושלמי שם: 'מניין שהוצאה קרויה מלאכה. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שמע לה מן הדא, ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא' (שמות לו, ו). ודקדק לרבינו לכתוב 'כולה הך סוגיא לא גריס בירושלמי', והכוונה שאין הירושלמי גורס השאלה ששואל

איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגומר וכתוב בתריה²⁵ ויכלא העם מהביא, דהוה ליה למיכתב ויכלא העם מלעשות, כמו שצוה הכרוז,²⁶ אלא ש"מ דעשו כבר קצת מן המלאכה כשהעבירו קול, ואע"פ [כן] לא הביאו המלאכה משום דשבת הוה ולא יכלו להוציא.²⁷ ובהרבה מקומות פליג הירושלמי [א]תלמוד דידן.²⁸ מ"ר.

ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי²⁹ לה [אב]³⁰ ו[א]מאי³¹ קרי לה

תולדה. להנהו³² ספרים דגרסינן בהו: הך דהואי במשכן חשיבא, קרי לה אב, הך דלא הואי במשכן חשיבא, קרי לה תולדה,³³ צריך לפרש דאע"ג דטובא תולדות הוה במשכן, מיהו ההיא דחשיבא מלאכה בפני עצמה קרי לה אב הך דלא הואי מלאכה חשיבא [קרי לה תולדה],³⁴ כגון ההיא דתניא³⁵ רבי יהודה מוסיף אף³⁶ השובט והמדקדק, אמר[ו] לו שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג, ולהכי הוויין תולדה שובט ומדקדק שהן בכלל מיסך ואורג שנוולדות מהן.³⁷ והשתא

הערות וביאורים

25. באותו פסוק. 26. רוצה לומר, היה צריך ליכתב בלשון המשתמעת שקיים העם מה שציווה הכרוז, הוא הקול שהעבירו במחנה; שהקול היה 'אל יעשו עוד מלאכה', והיה צריך ליכתב 'ויכלא העם מעשות'. 27. מפרש רבינו הציווי 'אל יעשו עוד מלאכה' היה על המלאכה שהיו הנשים טוות בביתן ומביאות, כדכתיב (שמות לה, כה) 'ויביאו מטוה את התכלת', ראה רשב"ם, ר"י בכור שור ורמב"ן לשמות לו, ו, ובתוך שיצא הכרוז הרי היו קצת מן המלאכות האלו שכבר הוכנו והוקדשו למלאכת הקודש, והכרוז ציווה שלא ימשיכו בעשיית המלאכה, ועל מה שכבר נעשה נצטוו להמנע מלהביאו; ובודאי שקצת מן המלאכה שכבר הוקדש ונעשה יובא אחרי כן לנדבת המשכן, וא"כ זה שאומר הכתוב 'ויכלא העם מהביא' מוסב על המלאכות שהיו בעיצומן משום ששבת היה ולא יכלו להביא קצת מן המלאכה שעשו כבר, והיינו משום ששבת היה ולא יכלו להוציא. והוא פירוש מחודש ומופלא בכוונת הירושלמי. [עיי' בירושלמי שבת עם פירוש פני מאיר (וילנא תרפו), בפירושו השני, שכיוון לפרש כמו"כ שבשבת היה ונצטוו שלא להוציא המלאכה שעשו]. 28. שלא כשאר חכמי התוספות, והגאונים והראשונים, המשבשים את סוגיית הבבלי, ומסתמכים על הירושלמי, או שמפרשים סוגיית הבבלי עפ"י הירושלמי, אומר רבינו שסוגיות מתחלפות הן, ואין לדחות סוגיית תלמוד שלנו מפני הירושלמי שחולק עליה. ועיי' בריטב"א שמיישב גירסת הספרים. וגם האחרונים

מיישבים אותה, עיי' במובא בגליון חידושי הרשב"א משם רבי שמואל הלוי, בלחם משנה על הרמב"ם פ"ב מהל' שבת ה"ח, בספר שבת של מי, ועוד. 29. לפנינו כאן ובסמוך: 'קרו'. 30. כצ"ל עפ"י הגמ'. 31. כ"ה לפנינו. ובדק"ס הביא ש"ג: 'ומאי'. אבל נראה שכאן ט"ס היא, וצ"ל 'אמאי' כמו לעיל. 32. מקבילות לנושא הדיבור: התוספות כאן ד"ה ולרבי אליעזר; תוספות ב"ק ב, א ד"ה ה"ג; תוספות שאנץ מובא בשיטמ"ק ב"ק שם ד"ה אית ספרים דגרסי; תוספות רבינו פרץ ב"ק שם ד"ה ולר"א; תוספות 'תלמיד ר"ת ורבינו אליעזר' ב"ק שם ד"ה ולרבי אליעזר (עמ' ד-ה). ועיי' גם במה שדנו כאן בזה בחידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן. 33. וכן הובאה גירסא זו בתוס' כאן ובתוס' ב"ק שם ובתוס' תלמיד ר"ת שם. וכן הגירסא לפנינו [ובמקום 'קרי לה תולדה' הגירסא: 'לא קרי לה אב', והיא היא]. ובכת"י מינכן: 'האי דהואי במשכן חשיבא (וכך) [והך] דלא הואי במשכן לא חשיבא'. והענין אחד. וכ"ה בכת"י אוקספורד: 'הך דהואי במשכן חשיבא ליה והך דלא הואי במשכן לא חשיבא ליה'. ופירוש הגירסא: ההיא שהיתה מלאכה חשובה במשכן נקראת אב, והיא שלא היתה חשובה במשכן נקראת תולדה. 34. כך נראה להשלים. 35. לעיל עה, ב ולהלן צו, ב. 36. וכ"ה ('אף') לפנינו להלן צו, ב, אבל לעיל עה, ב 'את' במקום 'אף', ובכת"י מינכן ובדפוס שונצינו גם לעיל שם גורסים 'אף'. 37. וכן פירש גירסא זו בתוס' תלמיד ר"ת ב"ק שם, וכ"כ (בקיצור) התוס'

ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה [אב ואמאי קרי ליה]⁴¹ תולדה, ומשני האי דהואי במשכן, חשיבא וקרי⁴² לה אב, הך דלא הואי במשכן, לא חשיבא וקרי לה תולדה,⁴³ ולהאי לישנא צריכינן למימר דלא הואי שום תולדה במשכן,⁴⁴ ושובט ומדקדק שהן בכלל מיסך ואורג לא קאמר דתולדות נינהו אלא האבות עצמן, דשובט הרי הוא כמסך ממש, ומדקדק נמי בכלל אורג והוי כמו אורג גופיה,⁴⁵ ודמי לקצר וקצר דאפילו רבי אליעזר מודה דלא מחייב אלא חדא כי עביד להו בהעלם (בהעלם) אחד, בכריתות בפרק אמרו לו.⁴⁶ ולהך גירסא אתי שפיר ואפילו לא נפרש כמו אלא,⁴⁷ אלא לא קאי אלא לרבי אליעזר לחודיה, הואיל דשום תולדה דמחייבי עליה לא הואי במשכן להכי אתי שפיר אמאי קרי ליה אב

קשיא לרבי על גירסא ראשונה דאמרינן מאי נפקא מינה תו לרבי אליעזר, הכי נמי הוה מצי למיקרינהו כולהו אב או מלאכה סתם, הואיל דבין תולדות ואב ליכא ולא מידי, כדפרכינן לרבנן מאי נפקא מינה.³⁸ ואם באת לישב לשון הכתוב בספרים תפרש הכי, ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום [אב] קשה הך שינויא דשנינא, אלא תריץ שינויא דשוי לתרוייהו,³⁹ דהך דהוה במשכן חשיבא קרי לה אב, דאב הוא לשון חשיבות, והשתא קאמר מאי חשיבותיה דקרי לה אב, ולא בענן שום נפקותא] אחרייתא לתרוייהו, כי היכי דלא ליקשי לרבי אליעזר. ובדין הוא דהוה ליה למימר אלא, אלא משום דלא שני אמורא ההוא שינויא (דמיעי) [דמעיקרא] לא שייך למימר בהאי שינויא אלא.⁴⁰ אוצר החכמה אלא לאידך ספרים דגרסינן בהו הכי:

הערות וביאורים

מלאכי כלל לו. ועיין 'כללי התלמוד' לרב"א (יו"ל ע"י מכון אופק) כלל רסד. ⁴¹ הלשון חסרה וכך יש להשלים. ⁴² ההבדל בין גירסא זו ובין הגירסא הקודמת הוא בתוספת וי"ו החיבור בתיבת 'וקרי'; ולפי"ז פירוש הגירסא הוא: מלאכה שהיתה במשכן חשובה היא ונקראת אב, ומלאכה שלא היתה במשכן אינה חשובה ונקראת תולדה. ⁴³ וכ"ה בכת"י ותיקן: 'הך דהואי במשכן חשיבא וקרו לה אב, הך דלא הואי במשכן לא חשיבא וקרו לה תולדה'. וכמו"כ בדפוס שונצינו: 'הך דהואי במשכן חשיב וקרי לה אב, הך דלא הואי במשכן לא חשיב' ולא קרי לה אב. וכן הובאה גירסא זו בתוס' כאן ובתוס' שאנץ ב"ק שם. ועיין בדק"ס. לגירסאות אחרות עיין בראשונים כאן ובב"ק שם. ⁴⁴ וכ"כ התוס' כאן. ⁴⁵ וכ"כ לפרש גירסא זו בתוס' תלמיד ר"ת ב"ק שם, עי"ב. ⁴⁶ טו, א; לרב יוסף שם, אבל רבה שם חולק וסובר שחייב שתיים לר' אליעזר. ומה שכתב רבינו שגם במיסק ושובט חייב חדא וכן במדקדק ואורג, עיין גם בחידושי הרמב"ן כאן שכתב כן בתירוץ אחד. ⁴⁷ רוצה לומר, שאין צריך לדחוק ולומר שתירוץ הגמ' קאי גם לרבנן וכאילו אמר 'אלא', כפי שפירש לגירסא

כאן ובב"ק שם. ³⁸ וכה"ק בתוס' רבינו פרץ ב"ק שם בשם רבינו יהודה (כך בתוס' ר"פ שהועתקו בשיטמ"ק ב"ק שם, ובתוס' ר"פ עצמן מכונה 'גור אריה'), עי"ב. ³⁹ בין לרבי אליעזר בין לרבנן. ⁴⁰ וכן פירש בתוס' תלמיד ר"ת ב"ק שם לגירסא זו, וז"ל: 'הילכך לפי הך גירסא דגרסינן חשיבא היה נראה לפרש דהך תירוצא הנך דהואי במשכן חשיבא אתיא נמי לרבנן, [והכי] קאמר, לא תתרץ אליבא דרבנן כדתרצת מעיקרא, אלא תירוץ השווה לשניהם תתרץ, בין לרבי אליעזר בין לרבנן הך דהואי במשכן חשיבא וכו'. והא דלא גרסינן אלא, משום שלא שייך לומר אלא היכא דמתרץ אמורא דמעיקרא'. ולפי זה לר' אליעזר באמת אין שום נפקותא בין הנקרא אב ובין הנקרא תולדה. וכ"כ לפרש הרמב"ן והראשונים אחריו כאן, שלר' אליעזר אין נפ"מ בין אב לתולדה. לענין הכלל שאין התלמוד אומר 'אלא' אם התירוץ הראשון אינו משום אמורא, כ"כ התוס' להלן צח, א ד"ה אטבעי, קה, ב ד"ה הא, יבמות כז, א ד"ה שמואל, וב"ב מד, ב ד"ה לא צריכא, וכ"כ הרשב"ם בב"ב שם ד"ה לא צריכא [ולגירסת מהרש"ל שם מסיים: 'ושיטה זו נוהגת ברוב מקומות']. וכ"כ שאר ראשונים, עיין ביד

הכנסה לא חשיב אלא כאידך תולדות דלא הויין במשכן משום טעמא שפיר[שתי] בבמה טומנין⁵⁴ דכל מלאכות דשייכי לגבי הוצאה לא חשיבי כמלאכות אחרות.⁵⁵

ותימיה לרבי אמאי לא קאמר נפקותא גמוריה בין לרבי אליעזר בין לרבנן להאי לישנא קמייתא,⁵⁶ וללישנא בתרא⁵⁷ לרבי אליעזר, ולימא הכי, נפקא מיניה לעניין התראה, דאי עביד תולדה ואי מתרו ביה משום תולדה לא מיחייב עד דמתרו ביה משום אב דידה, כדפרשית לעיל בכלל גדול,⁵⁸ גבי זומר חייב משום נוטע נוטע חייב משום זורע, והתם

ולהאי תולדה, שזה היה במשכן [ו]דינו ליקרא אב, ולהאי תולדה שלא היה [במשכן] כלל אלא (דמודי') [דמוליד]⁴⁸ ליה מן האב.⁴⁹ ולגירסא קמייתא מיהא אתי שפיר דבכלל ההוא שינוי דמשנינן אשאר תולדות אמאי קרי להו תולדות הוי נמי הכנסה, דהכנסה איכא נמי למימר דלא הויא חשיבא במשכן כהוצאה,⁵⁰ להכי קאי שפיר הא דקאמר אינמי, דקאי אהכנסה וקאמר אהכנסה מצית נמי לשנויי הכי דהך דכתיבא קרי לה אב כו',⁵¹ אבל לאידך גירסא דבענן⁵² למימר דשום תולדה לא הויא במשכן לא נוכל לומר כן.⁵³ וצריך למימר דההיא תולדה דהיינו

הערות וביאורים

'הא דקא' אינמי דקאי אהכנס', ונראה שהן מסומנות למחיקה, ואכן משפט כפול הוא מהשורה הקודמת. 53. לפי הגירסא השניה שכל מלאכה שהיתה במשכן חשובה היא, ושום תולדה לא היתה במשכן, הרי מעיקרא לא נתן התלמוד טעם לחלק בין הוצאה להכנסה, שאף ההכנסה היתה במשכן בטענת העגלות, ורק לפי הטעם השני דההיא דכתיבא קרי לה אב וכו' מתבאר החילוק ביניהם, ואינו מתקבל איפוא להציעו בלשון 'אי נמי' שלגבי הוצאה והכנסה הוא התירוץ היחידי לחלק ביניהן. [וי"ל שלשון 'אי נמי' הוא ביחס לחילוק הכללי הנוגע לכל האבות והתולדות, שהסבר זה עונה גם עליהן]. 54. לעיל מט, ב ד"ה ואתם לא תוציאו. 55. כלומר, אע"פ שלאידך גירסא כל דלא הויא במשכן קרי לה תולדה, ולמה קרי להכנסה תולדה והיא היתה במשכן, ע"ז משיב שמאחר שההוצאה מלאכה גרועה היא כל השייך לה חשובה רק כתולדה, והכנסה כיון שהיא שייכת גבי הוצאה אינה חשובה כמלאכות אחרות שמפאת שהיו במשכן קרויות אבות. וכ"כ מהר"ם על התוס' כאן לפי גירסא זו. וכ"כ הרמב"ן ובית מדרשו דהוצאה כיון דחידוש הוא לא מסתיין במה דהוה במשכן עד דכתיבא בהדיא. 56. היינו לגירסא קמייתא הנ"ל ולפי הפירוש שכתב לעיל שתירוץ הגמרא קאי לתרויהו. 57. היינו לגירסא השניה הנ"ל. 58. עג, ב ד"ה זומר.

הראשונה; ובוזה יתרון לגירסא זו על הגירסא הראשונה. 48. כך נראה שצ"ל. 49. שיעור הדברים, הואיל והתולדות לא היו במשכן אלא שנלמדו מהאבות, לפיכך נקראו תולדות, אבל לגירסא הראשונה שאף התולדות היו במשכן, ולהלכה לא נפקא לן מידי לר' אליעזר בין אב לתולדה, א"כ למה נקראו תולדות. 50. וכן בתוס' הרא"ש ד"ה הך הגורס: 'הך דהואי במשכן חשיבא, קרי לה אב' וכו', הסביר שבמלאכת המשכן היתה ההוצאה חשובה מפאת הנדבות שהיו מביאים מביתם ליד הגזבר, ואילו הכנסה, שהיא הטענת הקרשים על העגלות וכן מושיט, לא היתה חשובה. אך עיין רמב"ן, רשב"א וריטב"א שחולקים על סברא זו. 51. פירוש. לפי גירסא קמייתא שהמלאכה שהיתה חשובה במשכן קרי לה אב, ושלא היתה חשובה במשכן לא קרי לה אב, טעם זה מיישב עיקר השאלה ששאל התלמוד מעיקרא: 'ומכדי אהא מיחייב ואהא מיחייב אמאי קרי לה האי (הוצאה) אב ואמאי קרי לה האי (הכנסה) תולדה', שהיא קושיא על הכנסה. ומפני שתירוץ זה כוללני הוא לכל האבות והתולדות ובכללן מסביר גם למה נקראת הוצאה אב והכנסה תולדה, לפיכך אתי שפיר הא דקאמר 'אי נמי' בהצעת התירוץ השני: 'הך דכתיבא קרי לה אב', העולה להוצאה והכנסה, שמכיון שהוא תירוץ נוסף לחלק בין הוצאה להכנסה, משום כך ראוי להציעו בלשון 'אי נמי'. 52. בכתה"י נוספו כאן המילים:

דמסתמ'א בדחשיב טפי מתרינן. ⁶⁰ מ'ר. גימ'גום. ⁶¹

הזורק ד' אמות בכותל למעלה מ'. תימ'ה, אמאי קאמר ד' אמות, דהכי הוה ליה למימר, הזורק בכותל למעלה מ', דכל שכן ד' אמות דגביה טפי. ⁶² מיהו י"ל דאטו סיפא דנקט ד' תנא נמי רישא ד'. ל"ש.

ודילמ'א בתוך ד' אמות הוו יתבי. תימ'ה, אמאי לא אמר שינוי'א חדא בין הכא בין גבי בוכיאר, אינמי ההוא דבוכיאר אמאי לא אמר הכא. ⁶³ ל"ש. גימ'גום.

קאמר (דכלל) [דכולן] מלאכה אחת הן, וה[ן] צרכנו לומר דלגבי התראה קאמר, וכן נמי בפרק תולין ⁵⁹ משמר משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד, אלמ'א אי מתרו ביה בתולדה (דהכי) [דהיינו] משמר לא מיחייב עד דמתרו ביה באב דדמי ליה טפי, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ומיהו לתרווייהו בענן דלא מתרו ביה בתולדה, הכא נמי אמאי לא אמר האי נפקות'א, דלר'בי אליעזר מיה'א לא אמר שום נפקות'א. מיהו גר'אה לר'בי דהכי נמי קאמר, הך דהוואי במשכן חשיב'א וקרי ליה אב להתרות בו הוי,

הערות וביאורים

שיזרוק בגובה זה בכותל, והרי כשזרק למעלה מעשרה טפחים אפילו מעט פטור. ותמוה שאין זה פשט משנתנו, אלא המשנה מדברת בזורק ארבע אמות ברה"ר, וזרק דבילה שמינה שנדבקת לכותל (ראה לקמן ק, א), ועיקר הנידון הוא שאינה חשובה הנחה בכותל כיון שהוא אַנְכִי, ונידונת כהנחה ברה"ר, ולכן אם נחה למטה מעשרה טפחים בכותל כזורק בארץ של רה"ר דמי, וחייב משום מעביר ארבע אמות ברה"ר, אבל אם נחה בכותל למעלה מעשרה טפחים שבאותו מקום כל המכוון לרה"ר אינו נידון כרה"ר, הריהו כזורק באויר ופטור. ועיין רש"י לעיל ז, ב ד"ה הזורק. ואין המשנה מתפרשת בהכנסה מרה"ר לכותל שהוא רשות היחיד, שאז אין צריך להעביר ארבע אמות, שאם נחה הדבילה בחורי הכותל שדינם כרה"ר, הרי רה"ר עולה עד לרקיע, ואפילו בזורק למעלה מעשרה טפחים חייב. ועיין ברש"י כאן ד"ה כזורק באויר שפירש: 'ובר'ה"ר נמי לא נח שאינו מקום מסויים שיהא רוחבו ד' שהרי לא נח בראש הכותל אלא בפניו'. ואם נח בכותל בחור שיש בו ארבעה טפחים, עיין בתוספתא פ"א ה"ז [פ"י ה"ט]. ושמא ההערה שמעיר רבינו היא שמקרקע המקום שהוא עומד בו עד לעשרה טפחים בכותל המרחק הוא יותר מארבע אמות כיון שהקו הוא באלכסון. וכפי שהרגישו בקושי זה הרמב"ם בפיה"מ ורבינו פרחיה, ע"ב. אלא שהלשון אינה מכוונת לפי"ז. וצ"ע. ⁶³ תמה

59. להלן קלח, א. 60. וכן תירצו התוס' בד"ה רבי אליעזר, והריטב"א כאן ד"ה ולר' אליעזר בשם התוס', ותוס' בב"ק שם ד"ה ולרבי אליעזר בתירוצם השני, ותוס' שאנץ בשיטמ"ק ב"ק שם בשם יש מתרצים. לתירוצים אחרים עיין בתוס' הרא"ש לעיל עג, ב ד"ה משום זורע, ובשיטמ"ק ב"ק שם משם תוס' הרא"ש ותוס' שאנץ ותוס' ה"ר ישעיה. ועוד כתבו בזה חכמי התוספות שיטה אחרת, שאין צריך להתרות בתולדות משום אב, ודחו הראיות מלעיל ומפרק תולין. עיין בתוס' ב"ק שם, בתוס' לעיל עג, ב ד"ה משום, בתוס' הרא"ש הנ"ל ובתוס' ר"פ ב"ק שם. ועיין במקורות הנ"ל וברמב"ן וברשב"א ובריטב"א ובחידושי הר"ן שיטה אחרת, שלרבנן צריך להתרות בתולדה משום האב, אבל לר' אליעזר מתרין בתולדה משם עצמה. ועיין מ"ש בביאור שיטות הראשונים בספר תוצאות חיים סי' ה אותיות ג-ה, ובחידושי רבי אריה ליב סי' ז אות ב. 61. רבינו משאיר התירוץ שכתב בשם רבו בצ"ע. והמכוון ב'גמגום' הוא כמ"ש בחידושי הריטב"א, שהביא פירוש זה בשם התוס' וכתב עליו: 'ולא נהיר' שאין זה בכלל הלשון, ואם איתא הוה ליה לפרושי בהדיא כדפריש אליבא דרבנן'. ועי"ג בתוס' תלמיד ר"ת ב"ק שם שעמד על עיקר הקושיא שמקשה רבינו, למה לא קאמר דנפ"מ להתראה, ונשאר בקושיא. ⁶² לכאורה נראה שפירש משנתנו בזורק ארבע אמות לגובה הכותל, ולכן תמה למה לן

אחת ותו לא והתנן אבות מלאכות כו'. מיכאן⁶⁴ ראייה לשינוייא דרבי דשנינא לעיל בפרק כלל גדול⁶⁵ במילתא דרבי יוחנן, דהקשה ריב"א מאי קמל"ן רבי יוחנן דקאמר שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ^{אוצר החכמה} הא מרישא ש"מ, ושם תמצא.⁶⁶ ותירץ רבי (או) דהא קמל"ן דאף לאיסי בן יהודה דקאמר אינו חייב על אחת מהן, מיתה הוא דבמזיד לא מיחייב אבל בשוגג קרבן (שיהא) [מיהא]⁶⁷ חייב, דמינינא הוא דקמל"ן רבי יוחנן דלחילוק אתא.⁶⁸ ומיכאן ראייה לו, דמרמי ההיא דאיסי אמתניתין, דפריך ותו לא, אלמא דמתניתין וההיא בעי לדמויינהו⁶⁹ כחדא, וכי היכי דבמתניתין מ' חטאות חסר אחת הכא נמי בדברי איסי בעי למימר,⁷⁰ דאי לא תימא הכי מאי פריך ממתניתין לההיא דאיסי. וא"ת מגלן לתלמודא

הערות וביאורים

רבו של רבינו, ומבואר יותר לעיל שם. ועיקר היסוד שלאיסי חייב ל"ט חטאות ופטור רק ממיתה הביאורו גם התוס' שלפנינו ותו"י ותוס' הרא"ש לעיל שם, ומקורם בספר הישר לר"ת שם. וכ"כ הרמב"ן ובית מדרשו לעיל ו, ב. אבל דעת ר"ח כאן שחייב ל"ח חטאות. 69. בכתה"י: 'לדמויינהו'! 70. רוצה לומר, שגם איסי קאמר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כלשון המשנה, וכיון שמקשים עליו ממשנתו ומדמים דבריו לדברי המשנה, ע"כ שאף הוא התכוון לומר שחייב ל"ט חטאות כדעת המשנה. [עיין בתוס' לעיל שם שכתבו לפי ההו"א ודאי מיירי איסי בחיוב חטאת, שאינו חייב אלא אחת ודאי בחטאת מיירי, דאטו בתרי קטלי קטלינן ליה, אבל לפי המסקנא במיתה מיירי. ומ"מ מה שאמר בתחילת דבריו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ודאי לענין חיוב חטאת מיירי, שאל"כ מנינא למה לי.] 71. צז, ב. 72. כלומר, קושיית התלמוד שם אהא דמחייב רבי שתים מהא דמנה ל"ט מלאכות, מבוססת על ההנחה הפשוטה דמינינא לחילוק חטאות אתא, דלית מאן דפליג אהא. 73. שיעורו: הכא נמי מסתבר לתלמוד דלכולי עלמא מנינא לחילוק חטאות אתא, ולהכי פריך מינה. 74. לעיל ו, ב. 75. כ"ה

אחת ותו לא והתנן אבות מלאכות כו'. מיכאן⁶⁴ ראייה לשינוייא דרבי דשנינא לעיל בפרק כלל גדול⁶⁵ במילתא דרבי יוחנן, דהקשה ריב"א מאי קמל"ן רבי יוחנן דקאמר שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ^{אוצר החכמה} הא מרישא ש"מ, ושם תמצא.⁶⁶ ותירץ רבי (או) דהא קמל"ן דאף לאיסי בן יהודה דקאמר אינו חייב על אחת מהן, מיתה הוא דבמזיד לא מיחייב אבל בשוגג קרבן (שיהא) [מיהא]⁶⁷ חייב, דמינינא הוא דקמל"ן רבי יוחנן דלחילוק אתא.⁶⁸ ומיכאן ראייה לו, דמרמי ההיא דאיסי אמתניתין, דפריך ותו לא, אלמא דמתניתין וההיא בעי לדמויינהו⁶⁹ כחדא, וכי היכי דבמתניתין מ' חטאות חסר אחת הכא נמי בדברי איסי בעי למימר,⁷⁰ דאי לא תימא הכי מאי פריך ממתניתין לההיא דאיסי. וא"ת מגלן לתלמודא

רבינו על התלמוד כאן שהקשה דילמא בתוך ארבע הווי יתבי, ולהלן גבי בוכיאר הקשה קושיא אחרת ודילמא שלחופי הווי משלחפי, והנה מה שהקשה כאן היה יכול להקשות גם להלן ומה שהקשה להלן היה יכול להקשות גם כאן, ולמה לא הקשה בסגנון אחד כאן ולהלן. [ובלשון 'שינוייא' התכוון רבינו ל'דחייה']. ועיין בתוס' ד"ה ודילמא שכתבו דהכא נמי גבי תופרי יריעות הווי מצי למיפרך ודילמא שלחופי. והעיר בס' חדש האביב: 'והתוס' לא הזכירו אלא הך דמאחר דכבר פריך לה לעיל הו"מ למהדר ולמפרך מינה. וכתב לתרץ: 'וצ"ל דתרי פרכות הווי ליה ובכל חדא נקט חדא מינייהו'. והיינו כשהקשה קושיא אחת התכוון גם לשניה כפי שהקשה אותה באחרת; ובסגנון מקוצר זה נמצא שמקשה שתי הקושיות בכל אחת מהן. ובזה מתיישבת קושיית רבינו. 64. מקבילות חלקיות לנושא הדיבור: תוספות רבינו המחבר לעיל סט, א ד"ה שאם עשאן; התוספות שלפנינו לעיל ו, ב ד"ה הא קמ"ל, תו"י שם, ותוספות הרא"ש שם ד"ה קמ"ל; ספר הישר לר"ת, חלק החידושים, סי' קפט. 65. סט, א. 66. בדברי רבינו לעיל שם תמצא תירוץ ריב"א ורבו. 67. נראה שכצ"ל. 68. עד כאן תירוצ

דאע"ג דחייב חטאת סד"א דלא יהא ענוש במזיד כרת ונסקל כדאיסי, וכדפרישית, דהוה ידע המתריץ ההיא דאיסי דמייתי לבסוף, אלא אי אמרת הא דקאמר איסי דאיכא חדא מינייהו דלא מית'חייב כלל לא מית'ה במזיד ולא חטאת בשוגג, מאי ס"ד דמתרץ דליהוי רבותא במזיד טפי משוגג, דבתר דפריך פשיטא אשוגג תו קאמר מזיד איצטריכא ליה, היכא שמעינן דכי מיחייב אשוגג חטאת דלא ליחייב אמזיד כרת וסקילה דאיצטריכא ליה לאשמועינן, אלא לאו הכי הוא כדפרישית. ⁷⁶ מ"ר.

עליה בגמרא⁶ אמאי והא בענן עקירה והנחה על גבי מקום ד', אלא אמרינן קלוטה כמו [ש]הונחה דמא, דתניא⁷ מרשות היחיד כו', ומייתי מתניתין דהכא, וקאמר עליה דסבירא ליה קלוטה כמי שהונחה דמא, ופריך למימרא דסבירא ליה לרבא⁸ דבקלוטה כמי שהונחה פליגי והא איבעיא מיבעי ליה לרבא, ומייתי התם כולה בעיא דרבא דבעי הכא. והוה מתמה רבי מאי פריך, דפשיטא ליה דכרבי עקיבא מצי אתיא, דלתרויהו בעיי דרבא⁹ סבירא ליה לרבי עקיבא קלוטה כמי שהונחה דמא כדחזינן הכא. ובהך קושיא דהקשה רבי מגופה דשמעתא, דצריך לשנויי דהואיל דבעא תרי בעי דאיכא למידק מינייהו בעיא שלישית לא חש להאריך, ובהכי נמי מתרצא ההיא דפ"ק, דכיון דאייתי התם תרין בעי דרבא, דמינייהו איכא למידק דשמא אפילו לרבי עקיבא קלוטה [לאו]¹⁰ כמי שהונחה דמא, להך אסמכתא¹¹ פריך התם. ¹² מ"ר.

תוך ¹³ ג' ד"ה [דברי הכל] חייב. ותימיה¹⁴ לרבי מהך ברייתא דקתני בה בזריקה ד"ה חייב בתוך

[צז, א] או דילמא למטה¹ פליגי. ותימיה² לרבי אמאי לא בעי תו בעיא אחריתי, דמחלוקת בלמעלה אבל בלמטה ד"ה פטור דלא אמרינן לכולי עלמא קלוטה כמי שהונחה [ה] דמא,³ אי נמי פלוגתא בלמטה ובקלוטה אבל למעלה ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט.⁴ ועל ידי קושיא [זו] מיתרצא לרבי קושיא אחריתי, דהוה קשיא בפ"ק דמכילתין עליה דההיא משנה⁵ דפשט העני את ידו, ופריך

הערות וביאורים

5. לעיל ב, א. 6. לעיל ד, א. 7. לפנינו: 'דחנן, וכצ"ל. 8. לפנינו לעיל שם ובסוגיין: 'רבה'. ובכ"מ לעיל וכאן: 'רבא, ועיין דק"ס לעיל שם הערה ו וכאן הערה ת שמביא מהראשונים ומדפוסים ישנים הגורסים 'רבא, וגירסת הספרים 'רבה' מקורה בהגהת מהרש"ל. 9. היינו: לשני צדדי הבעיא דבעי רבא. 10. כך יש להשלים. 11. כלומר, על זה סמך המקשן בקושייתו שם. 12. וכ"כ התוס' שם בשם ר"י ותוס' הרא"ש שם (בסתם). 13. וכ"ה בראשונים, בכתבי יד ובדפוסים הישנים, ראה דק"ס אות ג, ולפנינו: 'בתוך'. 14. מקבילות לנושא הדיבור: התוספות שלפנינו לעיל פ, א ד"ה והא; תוספות הרא"ש לעיל שם ד"ה והאמר; התוספות בעירובין צח, ב ד"ה נימא וד"ה אלא; תוספות הרא"ש עירובין שם ד"ה לימא;

לפנינו שם. ⁷⁶ וכ"כ ראה זו בקיצור התוס' ותוס' הרא"ש לעיל שם.

1. לפנינו בצד הראשון בעי רבה [נ"א: רבא]: 'למטה מעשרה פליגי', ובצד השני בעי: 'או דילמא למעלה מעשרה פליגי'; ושמא לפני רבינו היה סדר הבעיא הפוך, או שמא ניסוח הוא. 2. מקבילות לדיבור זה: התוספות שלפנינו לעיל ד, א ד"ה דאמרינן (בשם ר"י); תוספות הרא"ש לעיל ד, ב ד"ה אבל למעלה; חידושי הרשב"א לעיל ד, א ד"ה למימרא, בשם תוספות. 3. וכן עמדו על קושיא זו התוס' לעיל שם. 4. וכן הקשה בתוס' הרא"ש לעיל שם, וכן עמדו על קושיא זו התוס' לעיל שם; ובתוס' ובתוס' הרא"ש תירצוה באופנים אחרים, ולא בתירוצ הכולל שמביא רבינו להלן בשם רבו.

ג', והאמר רבא¹⁵ תוך ג' לרבנן בענן הנחה על גבי משהו, והכא אמרינן דד"ה חייב בין לרבנן בין לרבי עקיבא ואע"ג דלית ביה הנחה, דהא זורק הוא. ונראה לרבי לתרץ, דרביא מוקי (הכי) [הני] רבנן דמתניתין דפטרין כרבי יהודה סבירא להו,¹⁶ דאמר התם בפרק בתרא דעירובין¹⁷ בענן הנחה על גבי משהו.¹⁸ ומיהו תימיה לי הא (הא) דמסיק התם בההיא שמעתא:¹⁹ ואלא הא דאמר רבא תוך ג' לרבנן (בין לר' עקיב')²⁰ [צריך הנחה]²¹ לימא כתנאי אמריה רבא לשמעתיה, מאי פריך פשיטא דכתנאי אמרה, ולוכח ליה מהכא דכתנאי אמרה, דהך [ברייתא]²² דהכא סובר דבין לרבנן בין לרבי עקיבא לא בענן הנחה על גבי משהו. מיהו י"ל דהכי קאמר לימא כתנאי מן המשנה

אמריה לשמעתיה, אבל מהך ברייתא אינו תופס אותה כעיקר.²³ מ"ר. ותימיה לרבי דהתם²⁴ חזינן דאמר רבי יהודה ואפילו מלא החוט קרוב לארץ גבי ספר גוללו אצלו, וקאמר התם²⁵ טעמא משום דבעי הנחה על גבי משהו, ולקמן²⁶ תני מרשות היחיד לרשות הרבים ועובר²⁷ ד' אמות ברשות הרבים, כגון בזריקה כדפי[רש] רבינו,²⁸ רבי יהודה מ(י)חייב, וקאמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי יהודה שתיים אחת משום הוצאה ואחת משום מעביר,²⁹ והיכי אמר רב יהודה דרבי יהודה מחייב בזורק כי הכא משום מעביר, אם כן קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה.³⁰ ונראה לרבי לתרץ דמודי רבי יהודה היכי דאמר (עז) כל מקום שתרצה תנוח דאז

הערות וביאורים

23. וכ"כ התוס' ותוס' הרא"ש לעיל שם, ובעירובין שם. 24. בעירובין צז, ב. 25. בעירובין צח, ב. 26. בסוגיין בעמוד ב. 27. לפנינו: 'ועבר'. 28. הכוונה לרש"י שם ד"ה מרה"; וכך רגיל רבינו המחבר לקרוא לרש"י רבינו בסתם. 29. בגמ': 'העברה'. 30. לאוקימתא זו דסליק אדעתין מעיקרא, מחייב היה רבי יהודה שתי חטאות, אחת משום הוצאה מרה"י לרה"ר ואחת משום מעביר ארבע אמות ברה"ר, רבי יהודה סבור קלוטה כמי שהונחה ולכן חשיב ליה כמי שהונח החפץ בכניסתו לרה"ר ונשלמה שם מלאכת הוצאה, ושוב נעקר והונח בסוף ארבע אמות, ומחייב רבי יהודה שתי חטאות, אחת משום הוצאה ואחת משום העברה, ונמצא שמחייב על תולדה במקום אב. ולאוקימתא זו דסליק אדעתין מעיקרא פירשו להלן בגמ' דמיירי באומר במקום שתרצה תנוח, ואזי מדין קלוטה כמי שהונחה חשיב כהונח החפץ מיד להכנסו לרה"ר, ושוב נעקר והונח בסוף ארבע אמות. ומקשה רבינו היאך אפשר לומר מחייב היה רבי יהודה משום מעביר, שאין לחייבו על העברה אלא לאחר שייחשב החפץ כמונח בכניסתו לרה"ר ושוב נעקר ועבר ארבע אמות, ובאור רה"ר הרי לא הונח מעיקרא על דבר של ממש. ודקדק להקשות מהעברה, שאם לא

התוספות שלפנינו ותוספות הרא"ש להלן ק, א ד"ה אחזתו. ועיין עוד חידושי הרמב"ן כאן ד"ה הא דתניא (הביא מהתוספות), חידושי הריטב"א ד"ה תניא נמי וחידושי הרשב"א בעמוד ב ד"ה ואיכא למידק (בשם התוספות). [ועיין בפירוש ר"ח, הודפס להלן צח, א.]. 15. לעיל פ, א ולקמן ק, א. 16. וסובר כמותם, וחולק על ברייתא זו. 17. צז, ב. שאמר רבי יהודה גבי היה קורא על ראש הגג ונתגלגל הספר מידו אפילו אין מסולק מן הארץ אלא כמלוא חוט גוללו אצלו, ולהלן שם צח, ב אמרו בטעמו של רבי יהודה דבעינן הנחה על גבי משהו; שאפילו חפץ המצוי באויר שלשה טפחים מן הקרקע צריך הנחה על גבי משהו, וכן אומר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה על גבי משהו. ובתוס' ובתוס' הרא"ש לעיל שם הוסיפו היינו טעמא דרבי יהודה דליכא למיגזר אטו אין אגדו בידו, שאפילו אין אגדו בידו ליכא איסורא דאורייתא, ומשום הכי גוללו אצלו. 18. וכן הקשו ותירצו התוס' בשם ר"י לעיל שם, ובתוס' הרא"ש לעיל שם (בסתם). 19. ערובין צח, ב. 20. בכתה"י יש סימני מחיקה על המלים 'לר' עקיב'. 21. הושלם עפ"י לשון הגמ' שם. ויש גורסים: 'צריך הנחה על גבי משהו', ראה דק"ס שם אות ת. 22. כך נראה להשלים.